

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията на Пьотр Валдемар Пйетшак

*Политическа онтология на идеята за хуманитарна интервенция.
Сирийският конфликт (2011 -)*

Формалното представяне на дисертационния труд, който е предмет на тази рецензия и с каквото представяне обикновено започват рецензиите в нашата академична традиция, не е проста работа. Структурата на текста е далеч от най-често срещания вид, т.е. увод, три глави, заключение и списък на цитираните публикации. В случая главите са осем. Цитираните публикации са дадени под линия и не са изведени отделно накрая на текста, така че не се наемам да се произнеса, колко са те и на какви езици. Библиография, наистина, е представена, но във вид на множество заглавия, групирани по темите, до които се отнасят публикациите, като тя обхваща значително повече от цитираните в текста. По мое мнение самото подбиране и типологизиране на тези публикации е достойно за отбелязване като изследователско постижение на автора. Освен това, в текста фигурира и професионална автобиография на П. Пйетшак, както и съдържанието на излезлите досега броеве на списание *In Statu Nascendi*, чиито главен редактор е авторът на дисертацията, а също така и внушителен списък на негови публикации, включително интервюта и участия в полемики.

С по няколко думи ще представя отделните глави. В първата от тях намираме основната хипотеза на дисертацията и описание на използваната методология. Втора глава разкрива възможностите на онтологическия подход в теорията на международните отношения. Авторът, също така, представя оригиналната, разработена от него, онтология *in statu nascendi*. В трета глава се разглежда „типичният“ (по думите на дисертанта) дебат в рамките на теорията на международните отношения относно хуманитарната интервенция. Става дума за обсъждане на геноцида като предизвикателство в международните отношения, за спорове относно натовската интервенция в страни от бивша Югославия, както и относно отговорността да бъде защитавано гражданското население при подобни конфликти, а и относно системата за

международна сигурност на ООН и нейната роля при реакциите на хуманитарни кризи.

В четвърта глава са представени различните школи в рамките на теорията на международните отношения. Авторът прави по-ефектно своето изложение, като използва по отношение на тях названия на видове феодални владения: княжествата на реализма, на либерализма и на английската школа във въпросната теория, палатинатът на постколониализма, херцогството на феминизма, династията на неомарксизма, градовете-държави на конструктивизма и рационализма, забранените градини на постструктуралистката теория. Пета глава е посветена на интерпретацията от гледна точка на онтологията *in statu nascendi* на идеята за хуманитарна интервенция. По мое мнение тази глава играе особено важна роля в изложението, тъй като в нея най-фокусирано е представена оригиналната, нова онтология, създадена от П. Пйетшак.

В шеста глава е разгледана задълбочено кризата в Сирия, като това би трябвало, поне доколкото разбирам замисъла на автора, да послужи като „case study“, посредством който да бъде демонстрирано как работи новата онтология за преодоляване на проблемите и по-конкретно, на разноезичието в теорията на международните отношения. Седма глава носи названието „Експериментиране с онтологията *in statu nascendi* и други дебати относно разни хуманитарни кризи“, но не намерих в нея по същество нищо за прилагането на въпросната онтология. Не видях друго, освен хипотези относно това, как главните школи в теорията на международните отношения биха третирали въпроса за хуманитарната интервенция.

Последната, осма глава представлява, според мен, един очерк върху историята на онтологическите идеи. Вече стана дума за нестандартния подход, който П. Пйетшак е избрал, за да структурира своето изложение. Той се проявява и тук – обикновено, когато един автор въвежда някаква важна за неговата работа категория, или по-обща идея, той има грижата да я представи възможно най-убедително в самото начало, за да е ясно понататък за неговата аудитория, с какво си има работа. В случая историческият контекст, в който би трябвало да проличи, особено в сравнителен план, „диференция специфика“ на онтологията *in statu nascendi*, е представен, тъй да се каже, едва пост фактум.

Преди да премина към коментар по същество на изследването на П. Пйетшак, ще направя уговорката, че не съм докрай сигурен, дали съм разбрал напълно и правилно „посланието“, което той е вложил в своята работа. Английският език, на който е написана тя, не е роден нито на автора, нито на мен. Не изключвам възможността моят прочит да не е бил достатъчно проникателен. Заявявам това мое съмнение най-вече, защото изказът на П. Пйетшак е доста сложен, многословен, с натрупване на прилагателни и с много повторения. А също и защото редица моменти в работата ми се струват странни.

И така, ще започна с това, как съм разбрал замисъла на изследването. Авторът е разработил своята нова, „brand new“, както той неведнъж се изразява, онтология *in statu nascendi*, за да – очевидно като „бойно кръщение“ за нея, спомогне за преодоляване на споменатите по-горе разноезичия, от които страда според него теорията на международните отношения. От една страна в тази теория се извяват мощни парадигми, които от десетилетия се „конкурират“ в полето на социалните науки – либерализъм, реализъм, неомарксизъм, постколониални изследвания, феминизъм. От друга, в много от конкретните проблематики в тази област се разразяват сблъсъци между користни политически интереси – и дебатите относно хуманитарната интервенция са един такъв случай. Как би могло при това положение да се стига до решения в конкретни ситуации, които са разумни и съобразени с универсалните стандарти на хуманността?

За да може теорията на международните отношения да помага, а да не пречи за вземане на такива решения от международни организации, е необходимо някакво взаимно разбирателство в нейните рамки. И според П. Пйетшак, ако правилно съм разбрал неговата теза, в това отношение може да е полезно да се изхожда при подобни дебати от единна отправна концептуална рамка, която да е предоставена от онтологията на съответната предметна област, в случая – от онтологията на хуманитарната интервенция. Но не от каква да е, а именно от онтология *in statu nascendi*. За нея авторът пише, че главната ѝ функция в случая е да допълва теорията на международните отношения със „значително хибридизирана онтологическа мега-структура, която от една страна цели да оползотвори различни *ad hoc* подобрения, а от друга третира цялата тази дисциплина като онтологически сбор от различни парадигми, школи, подходи и теории и подкрепя изследванията, които улесняват процеса на представяне една

по-пълна картина на комплексността на всички релевантни проблеми по начин, който е по-достъпен, изчерпателен и ясен“.

Лайтмотив в дисертацията е, че новата онтология има за цел да подобри взаимното разбиране между представителите на различните школи в теорията на международните отношения, да им помага да преодоляват едностранчивостта на техните възгледи, да излизат от зоните си на комфорт и т.н. От позицията на професионалната философия една такава функция на философска дисциплина, каквато е онтологията, изглежда много привлекателно. Особено, като се има предвид, че ако в случая целта бъде постигната, т.е. ако разработената от П. Пйетшак онтология успешно постигне възложената ѝ цел, това би могло да стане образец за по-нататъшни приложения на различни онтологии, т.е. не само на политическата онтология на хуманитарната интервенция, но и на такива в други научни области. В резултат би се получил нов начин на приложение на философията в полза на науките – една наистина примамлива цел.

Но какво представлява самата оригинална, нова онтология *in statu nascendi*? По какво се отличава тя от наличните понастоящем онтологии? За нея авторът пише, че прилагаме *in statu nascendi*, когато разграничаваме работещи от погрешни теории и синтезираме, свързваме и комбинираме работещите. Също – когато се връщаме към изследвания, които вече сме приключили и дори, може би публикували, за да ги погледнем в различна перспектива, като изхождаме от идеи и концепции, които са все още в процес на сътворяване. Този процес може да се повтаря и повтаря, така че да бъде *in statu nascendi ad continuum*. Една такава онтология може да обясни как привидно несвързани неща си взаимодействат. (вж. с. 52)

Възможно е да не съм избрал най-подходящия откъс от текста на дисертацията, който да характеризира най-добре новата онтология, разработена от П. Пйетшак. Възможно е и като е взет извън контекста, той да не дава достатъчно добра представа за идеята на автора. Така че един от въпросите ми към него – или по-скоро мое предложение, е да представи на защитата накратко своята онтология, но по по-убедителен от представения по-горе начин, с оглед на изключително отговорното ѝ, според самия него, предназначение. Не какво се очаква от нея – по този въпрос в дисертацията е написано достатъчно, а какво представлява самата тя. По възможност – и с примери за това, как би трябвало да

разсъждаваме, като я прилагаме. Все пак, както беше споменато, на нея се възлага изключително мащабна и отговорна мисия – да служи като обединяваща отправна рамка за приложението на конкуриращи се парадигми към една и съща предметна област, тази на хуманитарната интервенция. Как би допринесъл един такъв онтологичен начин на разсъждение, например, за съвместяване позициите на, да речем, реализма и либерализма, или на неомарксизма и постструктурализма?

В това отношение аз пристъпих с надежда към седма глава, озаглавена „Експериментирание с *in statu nascendi* типа онтология и други дебати относно разни хуманитарни кризи (emergencies).“ Но там, както вече споменах в началото на рецензията, не намерих нищо повече от хипотези относно това, как главните школи в теорията на международните отношения биха третирали въпроса за хуманитарната интервенция.

Така че, що се отнася до основната цел на дисертацията, поне както аз съм я разбрал, а именно – прилагането на оригинална, разработена от автора, политическа онтология за преодоляване на разногласията сред школите в теорията на международните отношения по въпросите на хуманитарната интервенция – бих направил заключението, че идеята е много оригинална и перспективна, но поне на етапа на нейното развитие, който е представен в дисертацията, не е реализирана достатъчно убедително.

Това изследване обаче има и редица други достойнства, които би било несправедливо да не се отбележат. Авторът демонстрира много добро познаване на теорията на международните отношения. Също така – една впечатляваща компетентност относно кризата в Сирия. Добро впечатление прави прегледът в осма глава на историята на онтологическите идеи. Заслужава уважение и самият кураж, с който той си е поставил и се е опитал да реализира една много мащабна и значима научна цел. Като цяло работата оставя впечатлението за автентична мотивация за търсене решения на научни проблеми от голяма величина и за потенциал за по-нататъшно развитие. Всичко това ме кара да направя заключението, че дисертацията на Пьотр Пйетшак дава всички основания той да получи образователната и научна степен Доктор по философия.

02.03.2021 г.

проф. дфн Пламен Макариев